

Robert Lisowski, Andrzej Jamróz

AGH Akademia Górniczo-Hutnicza

e-mails: rlisowsk@zarz.agh.edu.pl; ajamroz@zarz.agh.edu.pl

PREFERENCJE PODATKOWE A ROZWÓJ IKZE W POLSCE

TAX PREFERENCES VS. DEVELOPMENT OF IKZE IN POLAND

DOI: 10.15611/pn.2017.488.08

JEL Classification: H24, H55, J32, G22

Streszczenie: Celem niniejszego artykułu było zbadanie, czy preferencje podatkowe mające zachęcać do oszczędzania na IKZE spełniają swoje zadanie. Obiektem badań był rynek IKZE w Polsce w latach 2012-2017. Zastosowano metodę badań nazywaną analizą danych zastanych lub wtórnych (*desk research*) oraz analizę literatury. Zaprezentowane dane dowodzą, że przedmiotowy rynek jest w Polsce słabo rozwinięty. Wskazują na to między innymi malejąca dynamika przyrostu kapitału zgromadzonego na IKZE, liczba aktywnych kont czy wreszcie niekorzystne zmiany w strukturze demograficznej oszczędzających na IKZE. Z kolei liczba podatników korzystających z odliczenia wpłaty na IKZE od dochodu, czy też wykorzystanie limitu wpłat pozwalają na wyciągnięcie wniosku, że stosowane preferencje podatkowe nie spełniają swojego zadania. Dodatkowo analiza danych pozwala przypuszczać, że znaczna część wśród oszczędzających na IKZE w stopniu niewystarczającym rozumie możliwości, jakie daje w tym zakresie prawo podatkowe.

Słowa kluczowe: dochody osobiste i inne podatki i subsydia niezwiązane z działalnością gospodarczą, ubezpieczenie społeczne i emerytury publiczne, prywatne emerytury, ubezpieczenia, preferencje podatkowe.

Summary: The purpose of this article was to investigate whether tax incentives that are to encourage to save on IKZE fulfill their aim. The research subject was the IKZE market in Poland in the years 2012-2017. Research methods called desk research and literary analysis were used. Presented data prove that the market in Poland is poorly developed. The reasons are, among others, the declining dynamics of the capital growth accumulated on IKZE, the number of active accounts and finally the unfavorable changes in the demographic structure of IKZE savers. Moreover, the number of taxpayers using IKZE deduction from income or the use of a payout limit, allows to conclude that tax preferences are not fulfilling their aims. In addition, the analysis of data suggests that a significant proportion of IKZE savers are insufficiently aware of the opportunities in this area afforded by tax law.

Keywords: personal income and other nonbusiness taxes and subsidies, social security and public pensions, private pensions, insurance, tax preferences.

1. Wstęp

W roku 1999 wprowadzono w Polsce fundamentalną reformę systemu emerytalnego. Dotychczasowy model repartycyjny został zastąpiony mieszanym modelem repartycyjno-kapitałowym. Od tego czasu zaczęto mówić w naszym kraju o filarach systemu emerytalnego. Pierwszym z nich jest zreformowany Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS), a drugim Otwarte Fundusze Emerytalne (OFE). Oprócz tych dwóch filarów wyróżniamy jeszcze filar trzeci, do którego różni autorzy zaliczają różne rodzaje dobrowolnego zabezpieczenia emerytalnego. Najczęściej są tu wskazywane: Pracownicze Programy Emerytalne (PPE), Indywidualne Konta Emerytalne (IKE) oraz Indywidualne Konta Zabezpieczenia Emerytalnego (IKZE).

Wdrożona w roku 2014 modyfikacja reformy znacznie ograniczyła rolę OFE. Na przełomie drugiego i trzeciego kwartału 2017 r. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz Ministerstwo Rozwoju mają przedstawić projekty dalszych zmian w systemie emerytalnym. Wstępne informacje wskazują między innymi na zamiar całkowitej likwidacji OFE [www.pb.pl/zmienia-sie-wizja-systemu-emerytalnego-856527 (2017)]. Proponuje się między innymi, aby 75% pozostałych w OFE środków trafiło do IKZE. Są one co prawda mniej popularne niż OFE, ale podobne do OFE pod względem stosowanych preferencji podatkowych (w obu przypadkach jest to odliczenie od dochodu).

Celem niniejszego opracowania jest przeanalizowanie rozwoju rynku IKZE w Polsce oraz wskazanie, czy jednym z determinantów rozwoju przedmiotowego rynku są preferencje podatkowe, które mają zachęcać do oszczędzania na tych kontach.

Obiektem badań jest rynek IKZE w Polsce w latach 2012-2017.

Zastosowana metoda badawcza opiera się na metodzie *desk reserch*, czyli badaniu i analizie dokumentów statystyki publicznej, sprawozdań, publikacji, roczników statystycznych itp. Metoda ta nazywana jest także metodą analizy danych zastanych lub wtórnych, ponieważ bazuje na analizie już istniejących dostępnych danych pochodzących z różnych źródeł, jak prasa, Internet, raporty analityczne, zestawienia danych statystycznych. Polega jednak także na weryfikacji i scaleniu dostępnych danych. Metodę tę wybrano ze względu na stosunkowo krótki okres funkcjonowania IKZE w Polsce, gdyż brak dłuższych szeregów czasowych uniemożliwia praktycznie wykorzystanie metod analizy statystycznej. Metoda *desk research* została też wybrana ze względu na ograniczoną objętość niniejszego opracowania.

Dodatkowo w pewnym stopniu (rozważając zidentyfikowane już czynniki wpływające na rynek IKZE) wykorzystano analizę literatury.

2. Stan rynku IKZE

IKZE funkcjonują w polskim systemie ubezpieczeń społecznych od roku 2012. Od początku swego istnienia stanowiły one poszerzenie trzeciego filaru tego systemu, czyli dobrowolnego oszczędzania na przyszłą emeryturę. Zachęty do zakładania IKZE są obecnie trzy:

- Możliwość odliczenia od dochodu (przy rocznym rozliczeniu podatku) kwot wpłacanych na IKZE.
- Zwolnienie zysków przynoszonych przez te oszczędności z podatku dochodowego od przychodów kapitałowych (tzw. podatek Belki).
- Zwolnienie z podatku od spadków i darowizn.

Co do pierwszego punktu, to należy dodać, że wpłaty na IKZE, a więc i odliczenia, nie mogą przekroczyć ustalonego limitu. W latach 2012 i 2013 ustalenie limitu było dość skomplikowane i miało w zasadzie charakter indywidualny. W każdym razie obliczony indywidualnie górny pułap wpłaty nie mógł przekroczyć 4% kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Począwszy od 2014 roku, przepisy uproszczono i ujednolicono dla wszystkich oszczędzających. Górny pułap wpłat jest obecnie ustalany jako równy 1,2-krotności przeciętnego prognozowanego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej na dany rok, określonego w ustawie budżetowej. Szczegółowe dane przedstawia tab. 1 (dla lat 2012-2013 podano maksymalne limity).

Natomiast co do pierwszych dwóch powyższych punktów, należy zaznaczyć, że przy wypłacie środków z IKZE po osiągnięciu 65. roku życia pobierany jest zryczałtowany podatek dochodowy w wysokości 10% od całości wypłacanej kwoty, a więc zarówno od wpłacanego kapitału, jak i od zysków zwiększających kapitał. Co więcej, 10-procentowy podatek wprowadzono dopiero od roku 2014, a wcześniej obowiązywała w tym zakresie ogólna progresywna skala podatkowa. Skala ta obowiązuje także w razie wypłaty środków przed osiągnięciem 65. roku życia. Już więc na podstawie tych regulacji można stwierdzić, że osiągnięte początkowo korzyści podatkowe zostają częściowo zneutralizowane przy wypłacie z IKZE.

Tabela 1. Limity wpłat na IKZE

Rok	Limit (zł)
2012	4030,80
2013	4231,20
2014	4495,20
2015	4750,80
2016	4866,00
2017	5115,60

Źródło: [www.mpips.gov.pl (12.04.2017)].

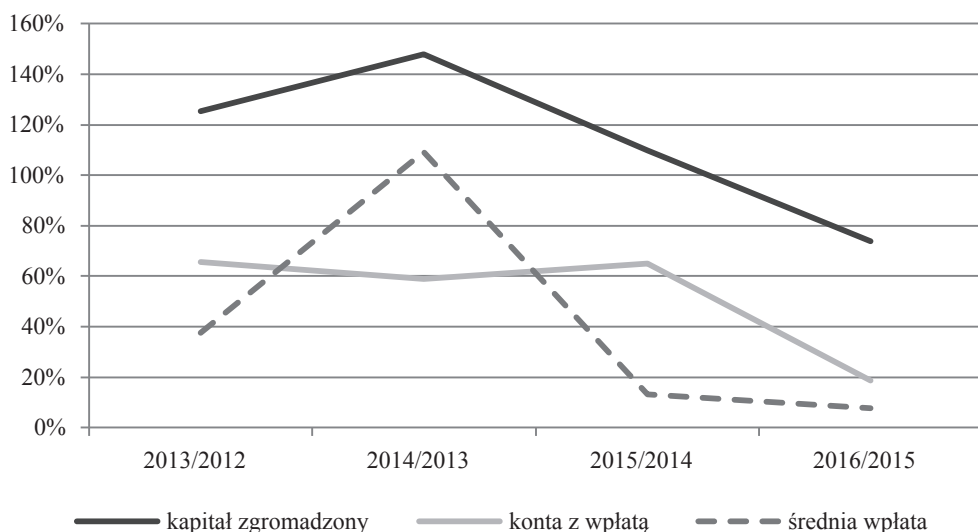
Warto teraz z kolei przyjrzeć się dotychczasowemu rozwojowi rynku. Tabela 2 przedstawia podstawowe wielkości charakteryzujące rynek IKZE w latach 2012-2016.

Tabela 2. Podstawowe wielkości na rynku IKZE

Rok	Konta otwarte w danym roku	Liczba kont na koniec roku	Kapitał zgromadzony na kontach na koniec roku (tys. zł)	Konta, na które dokonano wpłat w danym roku	Średnia wysokość wpłaty w danym roku (tys. zł)
2012	504 072	496 821	52 882	32 837	0,8
2013	65 316	496 426	119 206	54 431	1,1
2014	63 488	528 142	295 350	86 521	2,3
2015	92 210	597 259	619 592	142 755	2,6
2016	63 941	643 112	1 078 090	169 603	2,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie [<https://www.knf.gov.pl> (13.04.2017)].

Jak wynika z tab. 2, zdecydowanie najwięcej kont otwarto w pierwszym roku ich funkcjonowania (z tym, że wpłaty dokonano zaledwie na 6,5% nowo otwartych kont). W kolejnych latach liczba nowo otwieranych kont była stabilna i zawierała się w przedziale 63-65 tys. – z wyjątkiem roku 2015, kiedy to otwarto ponad 92 tys. IKZE. Oczywiście należy wziąć także pod uwagę, że część IKZE jest likwidowana (np. wypłata jednorazowa, przeniesienie środków do innego IKZE), tak więc liczba kont na koniec roku nie jest równa sumie kont otwartych w poszczególnych latach. Warto zwrócić uwagę, że w roku 2013 zlikwidowano więcej kont niż otwarto.

Rys. 1. Wykres dla danych z tab. 2 – przyrosty procentowe w stosunku do okresu poprzedniego

Źródło: opracowanie własne na podstawie [www.knf.gov.pl (13.04.2017)].

Co do pozostałych wielkości, to ich przyrosty procentowe w kolejnych latach ilustruje rys. 1. Jak wynika z rysunku, największą dynamiką rynek charakteryzował się w latach 2012-2014. Natomiast począwszy od 2015 roku, względne przyrosty w kolejnych latach są coraz mniejsze. W roku 2016 w stosunku do roku 2015 kapitał zgromadzony na kontach wzrósł o 74%, liczba kont z wpłatą w danym roku wzrosła o 19%, a wysokość średniej wpłaty wzrosła o zaledwie 8%.

Co do wysokości kapitału, to należy dodać, że względnie szybki przyrost kapitału w latach 2012 i 2013 (operacje zlecone do końca 2012 r., a zrealizowane w 2013 r.) był w znacznym stopniu także generowany poprzez przenoszenie środków z IKE do IKZE. Od 1 stycznia 2013 roku nie ma takiej możliwości.

Tabela 3 przedstawia liczbę instytucji prowadzących IKZE. Jak wynika z tabeli, liczba podmiotów prowadzących IKZE pozostaje stabilna. Trudno jednak mówić o rozwoju rynku w tym kontekście.

Tabela 3. Liczba instytucji prowadzących IKZE

Podmioty	2012	2013	2014	2015	2016
Zakłady ubezpieczeń na życie	7	7	7	7	7
Towarzystwa funduszy inwestycyjnych	12	12	12	13	13
Podmioty prowadzące działalność maklerską	4	4	5	5	5
Banki	1	1	3	3	3
Powszechnie towarzystwa emerytalne	9	9	9	9	8
Razem	33	33	36	37	36

Źródło: opracowanie własne na podstawie [www.knf.gov.pl (14.04.2017)].

Tabela 4. Struktura demograficzna osób posiadających IKZE (w %)

Struktura	2012	2013	2014	2015	2016
Kobiety, w wieku:	50,7	50,8	50,9	50,7	50,8
do 30 lat	8,4	6,9	5,7	4,7	3,7
31-40 lat	13,6	13,4	13,0	12,3	11,6
41-50 lat	15,0	14,8	14,9	14,5	14,4
51-60 lat	13,4	14,8	15,4	15,6	15,8
61-65 lat	0,3	0,8	1,7	2,8	4,2
ponad 65 lat	0,1	0,1	0,2	0,8	1,1
Mężczyźni, w wieku:	49,3	49,2	49,1	49,3	49,2
do 30 lat	11,6	9,7	8,1	6,8	5,6
31-40 lat	13,7	14,3	14,2	14,0	13,5
41-50 lat	12,0	12,0	12,4	12,5	12,6
51-60 lat	11,2	11,7	12,1	12,2	12,3
61-65 lat	0,7	1,3	2,1	3,1	4,1
ponad 65 lat	0,1	0,1	0,3	0,7	1,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie [www.knf.gov.pl (14.04.2017)].

Z kolei tab. 4 ilustruje strukturę demograficzną grupy osób posiadających IKZE. Uwagę zwraca przede wszystkim względny spadek udziału osób młodych, tj. w wieku do lat 30 (zarówno wśród kobiet, jak i wśród mężczyzn). Podobnie rzecz ma się wśród posiadających IKZE w wieku 31-40 lat, choć tu udziały procentowe są nadal wysokie (wśród mężczyzn jest to nadal najliczniejsza grupa).

Literatura poruszająca tematykę oszczędzania wskazuje na horyzont czasu jako jeden z najważniejszych czynników warunkujących zachowania w tym zakresie [Lea, Webley, Walker 1995; Rabinovich, Webley 2007]. Badania wskazują również, że dłuższy czas oszczędzania jest pozytywnie skorelowany z oszczędzaniem w ogóle [Avery, Kennickell 1991; Fisher, Montalto 2010]. Dalszy horyzont planowania (dłuższy czas oszczędzania) jest również dodatnio skorelowany z celem oszczędzania, jakim może być wyższa emerytura [Białowąs 2013].

Biorąc powyższe pod uwagę, można przyjąć, że na przyszłą emeryturę powinno się zacząć oszczędzać w wieku 25-40 lat lub nawet już bezpośrednio po podjęciu pierwszej pracy. Tymczasem tab. 4 wskazuje, że jeśli chodzi o formę oszczędzania w długim okresie, jaką jest IKZE, to osób tych jest relatywnie coraz mniej.

3. Skuteczność preferencji podatkowych w przypadku IKZE

Literatura dotycząca oszczędzania w ogóle oraz literatura opisująca systemy zabezpieczenia społecznego jest dość szeroka. IKZE jako stosunkowo nowy element trzeciego filaru systemu emerytalnego w Polsce także doczekały się odpowiednio mniejszej liczby publikacji. Zwraca się w nich między innymi uwagę na czynniki warunkujące dalszy rozwój tychże kont [Lisowski 2014; Błażejewska, Bogacka 2016; Szubert, Bąba, Neska 2016]. Do najczęściej wymienianych determinantów należą:

- Zbyt niski poziom dochodów i wydatków społeczeństwa.
- Czynniki demograficzne (malejący współczynnik zastąpienia, wydłużanie się średniej długości życia, starzenie się społeczeństwa).
- Nieznajomość zasad funkcjonowania IKZE.
- Niski poziom zaufania do instytucji finansowych.
- Brak świadomości odnośnie do konieczności dodatkowego zabezpieczenia na starość.

Co do ostatniego z wymienionych czynników, to generalnie zwraca się uwagę na niską skłonność Polaków do oszczędzania zwłaszcza przez długi czas [Czapiński, Panek (red.) 2015; Fundacja Kronenberga 2015].

W przedmiotowej literaturze nadmienia się oczywiście także o preferencjach podatkowych jako oczywistym czynnikiem wpływającym na rozwój IKZE, choć trudno znaleźć próby weryfikacji skuteczności tego czynnika. Dlatego też taka próba jest celem niniejszego opracowania.

Tabela 5 przedstawia informacje dotyczące liczby podatników stosujących odliczenia od dochodu z tytułu wpłat na IKZE oraz kwot tych odliczeń.

Tabela 5. Odliczenia z tytułu wpłat na IKZE

Struktura	2012	2013	2014	2015
Skala progresywna				
Liczba podatników	17 963	26 051	56 628	96 546
Procent ogółu (%)	0,07	0,11	0,23	0,39
Kwota odliczeń (tys. zł)	32 111	45 794	163 230	291 226
Przeciętna odliczona kwota	1 788	1 758	2 882	3 016
Skala liniowa (19%)				
Liczba podatników	b.d.	b.d.	2 670	4 554
Procent ogółu (%)	b.d.	b.d.	0,006	0,009
Kwota odliczeń (tys. zł)	762	1 344	10 463	18 588
Przeciętna odliczona kwota	b.d.	b.d.	3 919	4 082

Źródło: opracowanie własne na podstawie [www.finanse.mf.gov.pl/abc-podatkow/preferencje-podatkowe-w-polsce (15.04.2017)]

Jak wynika z tab. 5, korzystanie z możliwości odliczenia z tytułu oszczędzania na IKZE nie cieszy się dużą popularnością. Co prawda odliczających przybywa, ale w roku 2015 było to tylko 96,5 tys. podatników rozliczających się według skali progresywnej, co stanowiło zaledwie 0,39% ogółu podatników rozliczających się w ten sposób. Za całkowicie marginalną można natomiast uznać liczbę osób rozliczających się według skali liniowej i korzystających z przedmiotowych odliczeń. W roku 2015 stanowili oni niespełna 0,01% podatników rozliczających się według skali proporcjonalnej. Należy zaznaczyć, że procent ten wyliczono nie w stosunku do ogólnej liczby podatników rozliczających się według skali liniowej, ale w stosunku do liczby podatników, którzy taką skalę wybrali, a uzyskują dochody z pozarolniczej działalności gospodarczej lub działów specjalnych produkcji rolnej, gdyż tylko ci podatnicy (w tej grupie) mogą dokonywać przedmiotowych odliczeń.

Na jedną jeszcze rzecz wynikającą z tab. 5 warto zwrócić uwagę. Otóż w przypadku podatników rozliczających się według skali liniowej przeciętne odliczane przez nich kwoty w latach 2014-2015 są o 35% wyższe niż u podatników rozliczających się według skali progresywnej. Wynikać to może np. z wyższego poziomu dochodów w grupie osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą niż w pozostałych grupach społeczno-ekonomicznych. Różnice w dochodach przedstawia co roku Główny Urząd Statystyczny [GUS 2016].

Kolejnym elementem analizy jest zestawienie przeciętnych kwot odliczonych z limitami wpłat na konta. Dane takie przedstawia tab. 6.

Tabela obrazuje więc swoiste „wykorzystanie” limitów wpłat. Widać wyraźnie, że „wykorzystanie” limitu rosło do roku 2014, ale w roku 2015 ten wzrost został zahamowany. Podatnicy rozliczający się według skali liniowej wykorzystują limit proporcjonalnie w większym stopniu.

Tabela 6. Przeciętne kwoty odliczone z tytułu wpłaty na IKZE jako procent limitu

Rok	Skala progresywna: przeciętna kwota odliczona/limit wpłat (%)	Skala liniowa: przeciętna kwota odliczona/limit wpłat (%)
2012	44,4	b.d.
2013	41,5	b.d.
2014	64,1	87,2
2015	63,5	85,9

Źródło: opracowanie własne.

Ciekawie wygląda także zestawienie porównujące kwoty odliczane do kwot wpłacanych na IKZE oraz liczbę podatników, którzy dokonali odliczenia w stosunku do liczby kont, na które dokonano wpłat w danym roku. Szczegóły przedstawia tab. 7, przy czym należy pamiętać, że nie można mieć więcej niż jedno IKZE.

Tabela 7. Kwoty i podatnicy wpłacający i odliczający wpłaty na IKZE

Rok	Kwota odliczona/Kwota wpłacona (%)	Podatnicy odliczający/Konta z wpłatą (%)
2012	125,4*	54,7**
2013	76,6	47,9**
2014	86,0	68,5
2015	84,0	70,8

* Kwota odliczona większa od wpłaconej z powodu przenoszenia kapitału z IKE do IKZE;
** tylko podatnicy rozliczający się według skali progresywnej.

Źródło: opracowanie własne.

Powodów, dla których zestawione w tab. 7 dane dotyczące korzystania z preferencji podatkowych różnią się od danych opisujących stan rynku IKZE, może być kilka. Jednym z nich może być wpłacanie pieniędzy na konta przez osoby nie posiadające żadnych dochodów, od których można by wpłatę na IKZE odliczyć. Osoby te po prostu wpłacają pieniądze zaoszczędzone we wcześniejszych latach – czy też może nawet uzyskane z kredytu lub pożyczki. Innym powodem może być też niezajomość prawa podatkowego. Wpłacający na konta mogą nie zdawać sobie sprawy, że przysługuje im ulga podatkowa w postaci odliczenia wpłaty od dochodu. Obie te przyczyny mogą z kolei wskazywać na niewystarczający poziom wiedzy większości Polaków na temat konstrukcji i zasad funkcjonowania IKZE.

Jak wynika z badania przeprowadzonego w ubiegłym roku [Szubert, Bąba, Niska 2016, s. 5-7], 60% osób w wieku 25-45 lat deklaruje, że planuje utrzymywać się na emeryturze z innych źródeł niż emerytura z ZUS-u. Jednak zdecydowana większość jako dodatkowe źródło wskazuje pracę, a jedynie sporadycznie wskazywano na IKZE. Z kolei spośród odpowiadających na pytanie „Jakie zna Pan(i) dodatkowe produkty, dzięki którym można oszczędzać na emeryturę?” 53% nie

wymieniło spontanicznie żadnej formy oszczędzania w III filarze, a IKZE wymieniło ledwie 3% ankietowanych. Z tego samego badania wynika, że 38% osób we wskazanym wieku słyszało o IKZE, ale jedynie 14% zna zasady funkcjonowania tych kont. Liczne akcje promujące IKE oraz IKZE organizowane przez różnorodne organy nie dają zadowalających wyników [Kawalec, Błażuk, Kurek 2015, s.25]. Jak z powyższych rozważań wynika, nie spełniają swojej funkcji także stosowane w tym zakresie preferencje podatkowe.

4. Podsumowanie

Jak już wspomniano na wstępie, rozważana jest obecnie kolejna reforma polskiego systemu emerytalnego. Ma ona polegać między innymi na całkowitej likwidacji OFE. Większość kapitału zgromadzonego w OFE ma trafić do IKZE ze względu na podobieństwo obu tych form oszczędzania, jeśli chodzi o stosowane preferencje podatkowe. OFE i IKZE różnią się jednak zasadniczo, jeśli chodzi na przykład o możliwości inwestowania. Od 1 lutego 2014 r. OFE mają bowiem zakaz inwestowania w instrumenty skarbowe, zarówno krajowe, jak i zagraniczne. Natomiast IKZE może być zakładane w różnego rodzaju instytucjach (tab. 3), a więc może przybierać różne formy. Może to być np.: lokata bankowa, inwestycja w obligacje skarbowe, fundusz inwestycyjny, polisa na życie z funduszem kapitałowym, rachunek maklerski czy wreszcie dobrowolny fundusz emerytalny. Różnią się te formy przede wszystkim poziomem ryzyka inwestycyjnego, na jakie narażony jest właściciel, a z drugiej strony potencjałem zysku. Duże znaczenie mają także koszty. Wybór odpowiedniego rozwiązania dla konkretnego oszczędzającego nie jest trudny, wymaga jednakże określenia jego oczekiwań i potrzeb oraz dobrego rozeznania, a także kwalifikacji. Zupełnie inaczej jest w przypadku OFE. Oszczędzający w OFE decyduje jedynie o tym, czy chce w ogóle być w drugim filarze (od 1 lutego 2014 r. może wybrać, czy składki na ubezpieczenie emerytalne mają trafiać tylko do pierwszego filaru, czy też zarówno do pierwszego, jak i do drugiego) i w zasadzie na tym kończy się jego rola. Funduszami zarządzają powszechne towarzystwa emerytalne. Oszczędzający może co najwyżej raz na cztery lata przenieść środki (odpowiadające obecnie 2,92% podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie emerytalne) z OFE do ZUS lub odwrotnie.

Projekty zmian mają zostać przedstawione na przełomie drugiego i trzeciego kwartału bieżącego roku, więc trudno powiedzieć, jak reforma będzie dokładnie wyglądać. W każdym razie zmierza ona do likwidacji drugiego filaru i jednoczesnego zwiększenia roli trzeciego filaru, a zwłaszcza IKZE. Oszczędzający staną więc przed zupełnie inną sytuacją. Będą musieli wybrać nie tylko gdzie, ale też w jakiej formie chcą oszczędzać.

Podsumowując niniejsze opracowanie, można przedstawić następujące obserwacje:

1. Dynamika podstawowych wielkości dotyczących rynku IKZE w Polsce jest coraz słabsza. Roczne przyrosty zgromadzonego kapitału, liczby kont z wpłatą oraz wysokości średniej wpłaty są w ostatnich latach coraz niższe.

2. Spośród blisko 650 tys. kont, które funkcjonowały na koniec 2016 roku, wpłat dokonano zaledwie na 170 tys. kont (czyli nieco ponad 25%).

3. Liczba instytucji prowadzących IKZE nie zwiększa się, czyli poziom konkurencji na rynku nie rośnie.

4. Niekorzystnie zmienia się struktura osób oszczędzających w IKZE. Maleje względna liczba osób posiadających IKZE, a będących w wieku do lat 40.

5. Odliczenia od dochodu w 2015 r. stosowało niespełna 0,4% podatników rozliczających się według skali progresywnej i niecałe 0,01% rozliczających się według skali liniowej. Limity wpłat na IKZE były w roku 2015 wykorzystywane w niespełna 65 procentach wśród rozliczających się według skali progresywnej i w niewiele ponad 85 procentach wśród rozliczających się według skali proporcjonalnej. Zaobserwowano spadek wykorzystania limitów w stosunku do roku 2014.

6. Średnie kwoty odliczane stanowiły w 2015 r. około 85% średnich kwot wpłacanych. Blisko 30% osób, które dokonały wpłat na IKZE w 2015 r., nie dokonało odliczenia wpłaconej kwoty od dochodu.

Wszystkie powyższe obserwacje dowodzą, że IKZE nie rozwijają się w Polsce należycie. Wszystkie spostrzeżenia, a zwłaszcza punkty 5 i 6, pozwalają także na wyciągnięcie wniosku, że również preferencje podatkowe, które mają zachęcać do oszczędzania na IKZE, są nieskuteczne i niewystarczające.

Dodatkowo dwa ostatnie punkty wskazują także na niewystarczającą wiedzę oszczędzających odnośnie do prawa podatkowego.

Literatura

- Avery R.B., Kennickell A.B., 1991, *Household saving in the U.S.*, Review of Income and Wealth, no. 37(4), s. 409-430.
- Białowąs S., 2013, *Zachowania oszczędnościowe w polskich gospodarstwach domowych – postawy, determinanty, modele*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań, s. 74.
- Błażejewska P., Bogacka Ż., 2016, *Bariery rozwoju Indywidualnych Kont Emerytalnych i Indywidualnych Kont Zabezpieczenia Emerytalnego*, [w:] Cycoń M., Jedynek T., Strupczewski G. (red.), *Współczesne problemy ubezpieczeń. Przegląd ubezpieczeń*, Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.
- Czapiński J., Panek T., 2015 (red.), *Social diagnosis 2015*, Contemporary Economics, vol.9, University of Finance and Management, Warsaw.
- Fisher P. J., Montalto C.P., 2010, *Effect of Saving Motives and Horizon on Saving Behaviors*, Journal of Economic Psychology, no. 31, s. 92–105
- Fundacja Kronenberga przy Citi Handlowy, 2015, *Postawy Polaków wobec finansów*, Warszawa.
- Główny Urząd Statystyczny, 2016, *Budżety gospodarstw domowych w 2015 r.*, Warszawa.

- Kawalec S., Błażuk K., Kurek M., 2015, *Jak mobilizować dodatkowe oszczędności emerytalne?*, Izba Gospodarcza Towarzystw Emerytalnych, Warszawa.
- Lea S.E.G., Webley P., Walker C.M., 1995, *Psychological factors in consumer debt: Money management, economic socialization, and credit use*, Journal of Economic Psychology, no. 16, s. 681-701.
- Lisowski R., 2014, *Uwarunkowania oraz aspekty rozwoju IKE oraz IKZE w Polsce*, [w:] Dziwiński P., Howaniec H., Malara Z., Waszkielewicz W. (red.), *Koncepcje, metody i uwarunkowania rozwoju organizacji*, Wydawnictwa AGH, Kraków.
- Rabinovich A., Webley P., 2007, *Filling the gap between planning and doing: Psychological factors involved in the successful implementation of saving intention*, Journal of Economic Psychology, no. 28, s. 444-461.
- Szubert D., Bąba S., Neska R., 2016, *Sklonność Polaków do dodatkowego oszczędzania na emeryturę mit czy rzeczywistość?*, TNS Polska dla Nationale-Nederlanden, <http://www.tnsglobal.pl/coslychac/files/2016/03/Sklonnosc-do-oszczedzania-na-emeryture-2016-03-04.pdf>.
- www.finanze.mf.gov.pl/abc-podatkow/preferencje-podatkowe-w-polsce (15.04.17).
- www.knf.gov.pl (12-15.04.2017).
- www.mpips.gov.pl (12.04.2017).
- www.pb.pl/zmienia-sie-wizja-systemu-emerytalnego-856527 (12.04.2017).